

společnost

SPOLEČNOST

Z Indie do Brna za výzkumem leukemie. (Archana Mishrová)

Konec nudy v Brně

Jak je možné přilákat do Česka zahraniční vědce

□ LUCIE KAVANOVÁ / FOTO MILAN JAROŠ

Sen prorektora Masarykovy univerzity v Brně Petra Dvořáka se konečně začíná plnit. Pětinu jeho týmu v Biologickém ústavu tvoří cizinci.

Je to malá revoluce - ještě před třemi roky tady pracoval pouze jediný kolega ze zahraničí, zatímco teď se to tu hemží hosty ze seznamu „top 10“ světových

univerzit. A za rok jich bude ještě více. „Tohle snad konečně probudí v těch našich shnilých lidech nějaké ambice,“ říká s úsměvnou nadsázkou prorektor Dvořák a okamžitě navazuje oslavnou řečí na program SoMoPro, díky němuž si dnes může dovolit platit vědce z Londýna nebo New Yorku.

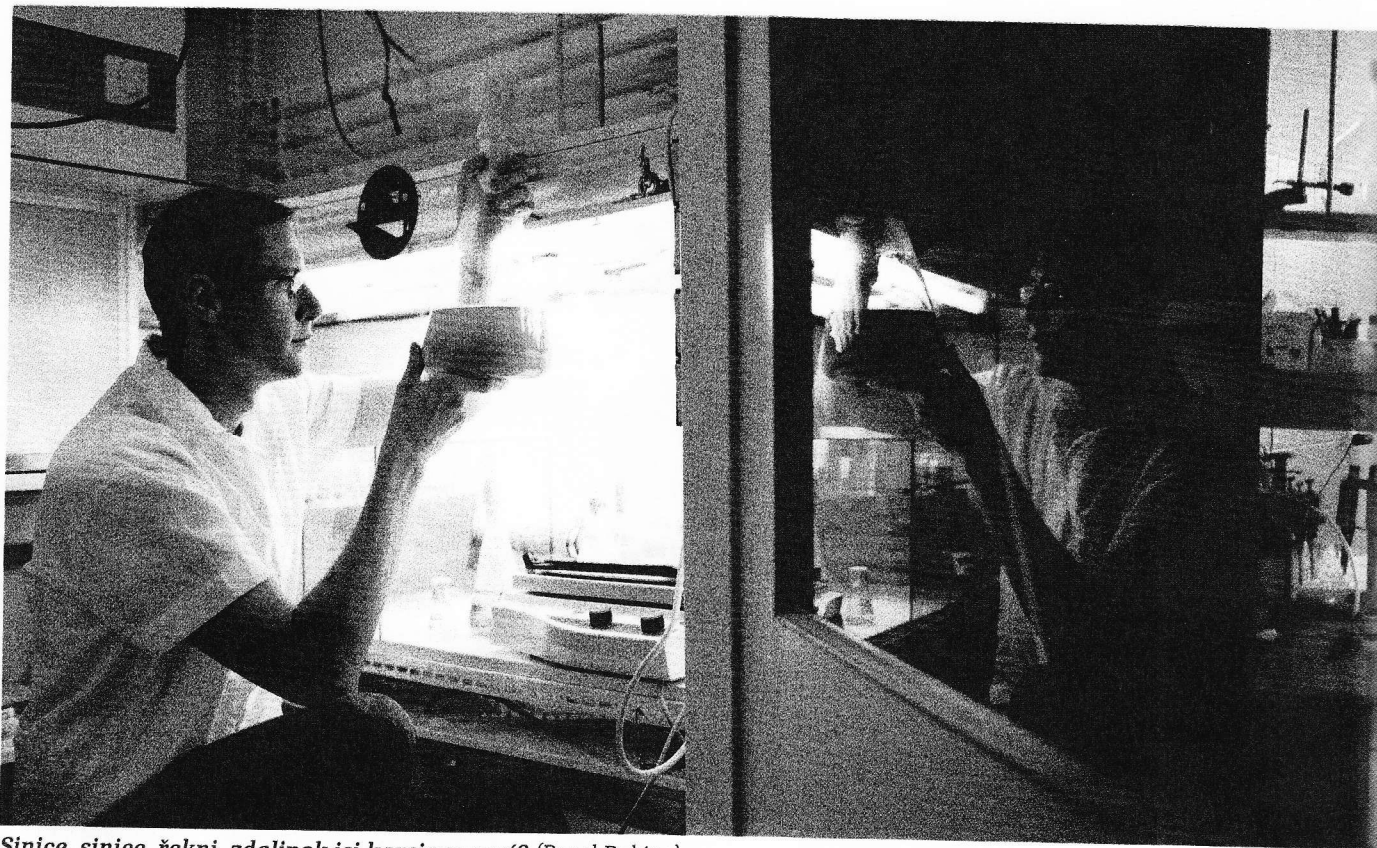
Vydělají všichni

SoMoPro (South Moravian Programme for Distinguished Researchers) je první grantový model, který v České republice podporuje příliv mozků ze zahraničí. Vzhledem k tomu, kolik toho už bylo napsáno o progresivním přístupu Jihomoravského kraje k rozvoji vědy a výzkumu, nepře-

kvapí, že SoMoPro vzniklo právě zde. Program vychází z jednoduchého předpokladu: renomovaná jména a nové objevy přitáhnou investory a všem v kraji se to dlouhodobě vyplatí. V Brně navíc právě vznikají tři nové vědecké instituce: ICRC (Mezinárodní centrum klinického výzkumu se zaměřením na neurologii a kardiologii), CEITEC (Středoevropský technologický institut, kde se bude bádát v oblasti věd o živé přírodě a pracovat například na vývoji nanotechnologií) a RE-

let jiný systém, díky němuž bychom byli schopni špičkové vědce sponzorovat," říká Chládková. Zásadní bylo, že krajsí politici slíbili, že pokud centrum evropský grant získá, podpoří ho z 60 procent krajská pokladna. To se také stalo a centrum v letech 2009-2015 rozdělí celkem 8,5 milionu eur. V praxi to znamená, že zahraničním vědcům, kteří by zde jinak dosáhli na základní tabulkový plat zhruba 25-30 tisíc korun, mohou zdejší veřejné instituce nabídnout měsíční příjem od 90 tisíc výše.

Jedním z akademiků, kteří obohatili univerzitní tým, je Albano Meli. Jednatřicetiletý Francouz získal Ph.D. ve Francii, do Brna a přišel po čtyřletém působení na prestižní newyorské Kolumbijské univerzitě. V Brně je teprve tři týdny, v příštích dvou letech však chce vybudovat pětičlenný tým, který bude zjednodušeně řečeno zkoumat, jak dochází k poškození kmenových buněk v jehož důsledku vznikají poruchy srdce. Kolumbijská univerzita je podle mezinárodních žebříčků osmou až desátou nejlepší

Sinice, sinice, řekni, zdalipak jsi karcinogenní? (Pavel Babica)

CETOX (Centrum pro výzkum toxických látek v prostředí). „Vědci ze zahraničí sem přinesou know-how, které předají to těm nových center. Doufáme, že se zde někteří usadí,“ vysvětluje strategii jedna z manažerek projektu Libuše Chládková.

Program vznikl již v roce 2007 v Jihomoravském centru pro mezinárodní mobilitu, které založily místní univerzity spolu s krajem (jehož politici přijali perspektivu rozvoje za svou). „Věděli jsme, že většina špičkových výzkumníků, včetně Čechů, působí v zahraničí. Otázka byla, jak je dostat do Brna,“ vzpomíná Chládková. Jedním ze způsobů jsou tzv. reintegrační granty Evropské komise. V mezinárodní konkurenci nejprestižnějších univerzit v nich ale Češi jen zřídka obstojí (domů se s podporou vracejí spíše Němci nebo Britové). „Rozhodli jsme se proto vymys-

Jiná intenzita

V současnosti tak v Brně - na Masarykově univerzitě, Akademii věd ČR, VUT a Mendelově univerzitě - hostuje sedmadvacet vědců z celého světa (šest z nich tvoří právě čeští reintegrovaní specialisté). Ve druhé fázi programu, která začíná příští rok, jich má přijít dalších šestadvacet. Všichni mají minimálně Ph.D. nebo čtyři roky praxe v oboru. „Nesmíme ale podléhat představě, že do Brna přijdou světové špičky. Na to jsme málo atraktivní a nikdy bychom je nezaplátili,“ mírní nadšení prorektor Petr Dvořák. „Mnozí ale pocházejí z vynikajících univerzit, jako jsou King's College London nebo Kolumbijská univerzita, kde potkávají držitele Nobelovy ceny. Jsou ambiciózní a zvyklí na vyšší intenzitu práce. To naše lidi motivuje,“ říká Dvořák. „Okamžitě se nám zvýšil objem práce.“

světe (Masarykova univerzita a VUT obsazují 550. až 600. místo), takže pan Meli neměl po stáži v New Yorku o nabídky nouze. „Můj americký kolega znal práci profesora Dvořáka a jeho ústav mi doporučil, svoji roli hrál i program SoMoPro, který mi tu zajišťuje pohodlný život. Především je ale moje žena původem Češka a chce se sem na nějakou dobu vrátit,“ vysvětluje volbu v zatím nezařízené kanceláři biolog. Pokud se jeho výzkum v Brně vydaří, mohly by se Biologickému ústavu Francouzovy vazby vyplatit i finančně: „Pokračuji ve spolupráci s mým americkým školitelem Andrewem Marksem, majitelem farmaceutické firmy Armgo specializované na kardiovaskulární léky. Zatím je předčasné něco slibovat, ale o našich výsledcích by mohl mít zájem,“ říká.

SoMoPro do Brna přilákalo i indickou vědkyni Archanu Mishrovou specializující

se na výzkum leukemie. Drobná sedmatřicetiletá žena působí na Přírodovědecké fakultě MU necelé tři měsíce, nejde však o její první zkušenost s prací v Česku. Krátce po dokončení Ph.D. studia v Indii hostovala tři semestry na Jihočeské univerzitě. Čtyři roky potom zkoumala cukrovku a poruchy spánku na Tchaj-wanu a poté se vrátila do Česka. „Zamilovala jsem si českou kulturu,“ říká neurčitě vědkyně v brněnské kanceláři Ústavu experimentální biologie. Dnes hledá pod vedením Vítězslava Bryji nové indiká-

chemik Kamil Paruch, jenž má na svém kontě desítky patentů z výzkumu léčby rakoviny. Do Brna přišel po čtrnácti letech strávených v USA. Podobně jako ostatní české vědce ho zpět do Česka nalákaly rodinné důvody spolu s přijatelnou finanční perspektivou.

Návrat mozků

A stejně tomu bylo u manželů Ivy Sovadinové a Pavla Babicy. „Už na stáži v Lipsku během Ph.D. jsem pochopila, že pokud se

roku na univerzitách v Michiganu. „Oproti Česku mají v USA stabilnější granty, takže vědec může lépe plánovat. Vybavení laboratoří bylo srovnatelné s naším, tamější tým byl ale mezinárodnější,“ říká Sovadinová. „Knihovny byly otevřené nonstop, nemusel jsem trávit tolik času byrokracií a měl jsem k dispozici širší výběr chemikálií,“ vyjmenovává další výhody dvaatřicetiletý botanik. Po necelých čtyřech letech jim americké granty vypršely. „Zvažovali jsme možnost zůstat v zahraničí, pomalu nám ale stárnou rodiče a sami jsme chtěli založit rodinu. I díky možnosti získat grant SoMoPro jsme se vloni nakonec přestěhovali zpět,“ říká příjemná bruneta.

Babica nyní v Botanickém ústavu Akademie věd, kde většinu místností zdobí zkumavky s barevnými nálevy či bublající akvária, zkoumá, zda sinice v pitné vodě nemohou způsobovat rakovinu. Sovadinová v Brně testuje vliv ovzduší na buňky, jež podporují plodnost spermií. „Protože mě neplatí univerzita, mám volnost ve volbě metod i samotné náplně výzkumu. Jsem prostě mnohem nezávislejší,“ pochvaluje si. Jihomoravský kraj bude mít díky jejich práci navíc jasnější obrázek o kvalitě zdejší pitné vody i ovzduší. Oba manželé mají grant na dva roky, z Brna se ovšem jen tak pryč nechystají. „Až SoMoPro vyprší, pravděpodobně budeme hledat jiné granty, které by nám umožnily zde ještě alespoň pár let zůstat. Čekáme dítě a bude to tak nejjednodušší,“ říká Babica.

Chodícím důkazem smyslu reintegračních programů je nynější nadřizený paní Sovadinové docent Luděk Bláha. „Já jsem byl na Michiganské univerzitě dva roky a zcela zásadně to změnilo nejen mé znalosti, ale i celkový přístup k vědě,“ říká ve své kanceláři v Recetexu, jejíž dveře nechává symbolicky pořád otevřené. „Než jsem odjel, byl jsem ambiciózní člověk z Česka. Zpátky jsem přijel jako zkušený vědec bohatší nejen o odborné znalosti, ale i o jasnou představu, jak vést lidi,“ říká Bláha, který tu vzápětí začal budovat tým, s nímž spolupracuje i Sovadinová. Program SoMoPro samozřejmě chválí, má však obavy, co bude, až za čtyři roky skončí. „Aby to vše bylo skutečně efektivní, je nutné ho držet dál. Jinak se kolegové ocitnou ve velké finanční nejistotě a zase odejdou. V Česku zatím neexistuje žádná dlouhodobá strategie na podporu kontaktů s cizinou. Pokud chceme držet krok se zahraničím, je na ni nejvyšší čas,“ říká Bláha.

SoMoPro je zřejmě první vlaštovkou, kterou už následují další. Ministerstvo školství čerstvě vyhlásilo nový grant Návrat na reintegraci českých vědců – v příštích osmi letech se díky němu rozdělí půl miliardy korun. ■

Jak zachránit spermie? (Iva Sovadinová)

tory leukemie, které by mohly usnadnit odhalování této nemoci. „Díky Archaně se začalo na našich chodbách mluvit anglicky, v angličtině vedeme i všechny porady. To je obrovský přínos. Ve spolupráci s Archanou jsme navíc čerstvě objevili gen, který by mohl urychlit diagnostiku leukemie,“ shrnuje výsledky spolupráce vědec Bryja a tajemně naznačuje, že o výsledky už projevila zájem „jistá farmaceutická firma“.

Kromě Meliho a Mishrové se do Brna díky SoMoPro podařilo nalákat například i izraelského biologa Edwarda Trifonova z Haifské univerzity, bioložku Yuh-Man Sun z londýnské King's College nebo Sergiye Kyrylenka z Východofinské univerzity v Kuopiu, odborníka na metabolismus kmenových buněk.

Mezi elitními krajany, kteří se v rámci programu vrátili do Brna, vyniká zejména

Do Brna přiveze své know-how 53 zahraničních vědců.

chci zapojit do globální vědy, musím ještě odjet do zahraničí,“ vzpomíná dnes Sovadinová v moderní kanceláři v brněnském Centru pro výzkum toxických látek v prostředí. Podobně to viděl i Pavel Babica, a tak spolu měsíc po získání doktorátu odjeli do USA. Tam působili tři a půl